

**Gheorghe Sarău**

**Camelia Stănescu**

*Manual de alfabetizare în limba rromani  
pentru copii, tineri și adulți*

\*

*Alfabetizaciao lil anθ-i rromani čhib  
vaś e čhave, terne thaj baremanuśa*

București  
Editura Vanemonde  
2002

*Manualul de alfabetizare în limba rromani pentru copii, tineri și adulți*, aprobat ca instrument de lucru auxiliar la clasele cu copii rromi care studiază limba rromani, a fost finanțat de **UNICEF România**.

Ilustrații și copertă - *Eugen Raportoru*

Referente:

- înv. insp. *Olga Markus*, Inspectoratul Școlar Județean Mureș
- înv. *Daniela Chircu*, Școala Pietroșani, jud. Teleorman

Vocabularul rrom - român, Indexul cuvintelor rrome pe lecții, redactarea și culegerea computerizată - *Gheorghe Sarău*

Tehnoredactare - *Gheorghe Sarău și Victoria Dumitrescu*

Layout design - *Victoria Dumitrescu*

DTP - *Iulian Pirpiliu*

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**

**SARĂU, GHEORGHE**

**Manual de alfabetizare în limba Rromani pentru copii, tineri și adulți** /Gheorghe Sarău, Camelia Stănescu. - București:

Vanemonde, 2002

p. 68; 21 x 29,7 cm

Index

ISBN 973-85501-5-7

I. Stănescu, Camelia

**372.41=214.58**

**ISBN 973-85501-5-7**

Editura **VANEMONDE**





g G

g G



o ga\_



o go - \_o



o ga\_



o g\_a \_ \_

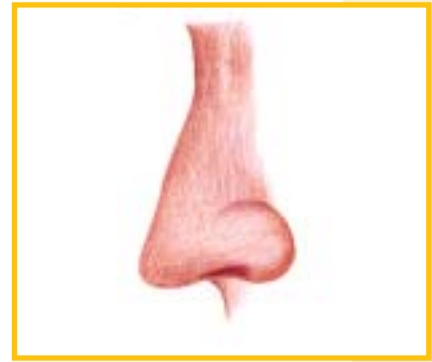


o go - \_o - \_o

g  
G G

# n N

# n N



o na\_\_



o na\_



A - na  
Ana



Na - na  
Nana



an

na

go - no  
gono

nan - go  
nango

A - na  
Ana

Na - na  
Nana



Ana, an o gono!  
Ana, na an o gono!

n n n n n n n n n n n n n n n n  
N N N N N N N N N N N N N N N N N N  
Ana, an o gono! Ana, an o gono! Ana, an  
o gono! Ana, na an o gono! Ana, na an o  
gono!

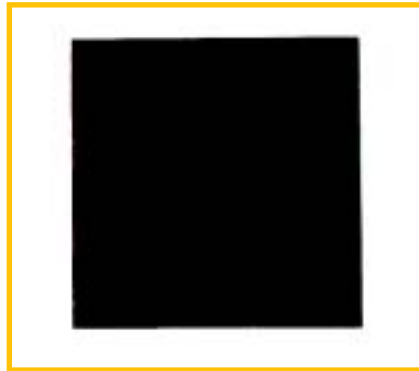


**k K**

*k K*



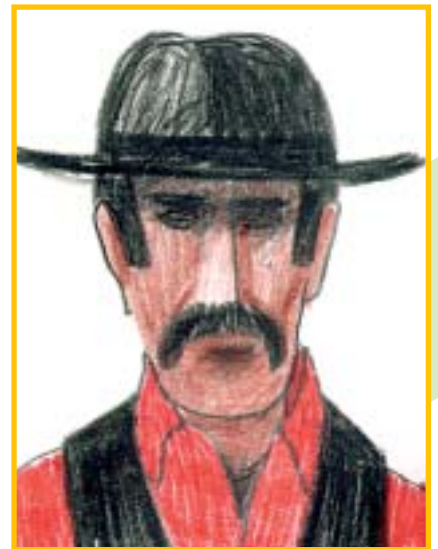
o kan  
kan



ka - \_o



o ko - ka - \_o



o kak  
kak

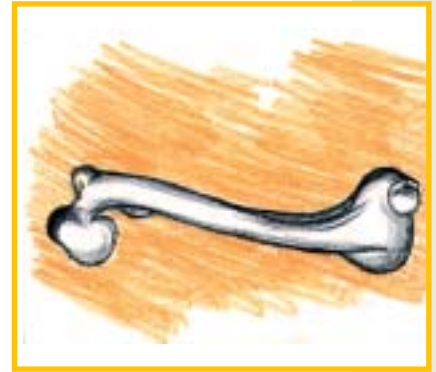
ka kak kan kon

Kako, an o gono!

*k k k k k k k k k k k k k k k k k k k k*  
*K K K K K K K K K K K K K K K K K K K K*  
*Kako, an o gono! Kako, an o gono! Kako,*  
*an o gono!*

I L

l L



o ko - ka - lo  
kokalo

o lon  
lon

lo - lo  
lolo

la - lo  
lalo

ka - lo  
kalo

go - no  
gono

nan - go  
nango

kak

kan

ka - na  
kana  
kana ?

a - ka - na  
akana

- Ana, an o lon !  
- Kana ?  
- Akana !

l  
L  
Ana, an o lon! Ana, an o lon! Ana, an o  
lon!

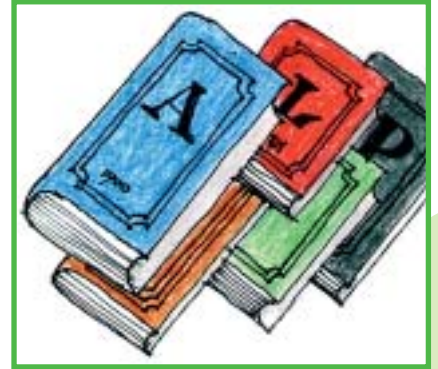




i kan - gli  
kangli  
i kali kangli



I I - na  
Ina



li - la  
lila



o lil  
lil  
o lolo lil

I Ina  
Ina

I Li - na  
Lina

I Ni - na  
Nina

i kali kangli  
i loli kangli

o lolo lil  
o kalo lil

- Ina, an i kali kangli, na i loli kangli !  
- Akana, akana !

*i i i i i i i i i i i i i i i i i i i*  
*l l l l l l l l l l l l l l l l l l l*  
Ina, Lina, Nina, Ina, Lina, Nina, Ina,  
Lina, Nina, Ina, Lina, Nina

**i I**  
*i I*

e E

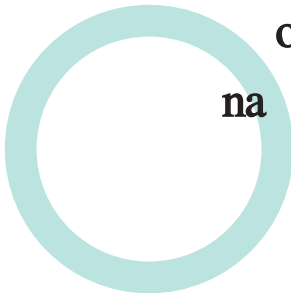
e E

I Ela

O Ene



an



na

o gono  
o kokalo

e gone  
e kokala

a - nel  
anel

na anel

i len  
len

O Ene

anel

o lon.

I Ela

anel

i loli kangli.

O kak

anel

o lolo gono.

- Kon anel ?

O Ene anel.

- Kana anel?

Akana.

e  
E  
anel, na anel, kon anel?, kana anel? na  
anel, kon anel?, kana anel?



o an - ro  
anro



o ri - ko - no  
rikono

# r R

## r R

O Ron  
Ron

I Ro-na  
Rona

lel = liel

k-o

k-o kan

k-i

k-i len

I Ri - na  
Rina

I - ri - na  
Irina

k-e

k-e kana

O kokalo

I Rina anel e kokala k-i len.

O rikono liel o kokalo.

- I Rina anel lon?

- Na, i Rina anel e kokala.

- Kon liel o kokalo?

- O rikono liel o kokalo.

r  
R R

s S

e S



i si - ni - a  
sinia

i sir  
sir

so si  
so si?

sar si  
sar si?

O anro si lolo.



Sar san?

Kon san?

sa - no  
sano

sa - ni  
sani

sa - ne  
sane

si

sine

o sa - lo  
salo

i sa - li  
sali

E anre si lole.

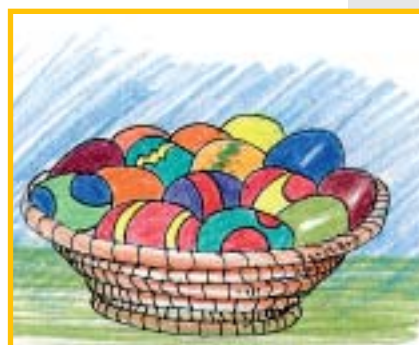
K-i sinia

O salo anel i sinia.

I sali anel k-i sinia: anre, lon, sir.

Kon anel len k-i sinia?

I sali anel len.



s  
S S

*Kon anel e anre? I sali anel len k-i sinia.*

u U

u u



i ku - rung  
kurung

ka-i = k-i

ka-o = k-o

ka-e = k-e

I kurung

I kurung si k-i len?

- Kon si k-i len?

- I kurung si ka-i len.

- Sar si i kurung?

- I kurung si kali.

- Kana resli i kurung k-i len?

- Akana resli ka-i len.

u u u u u u u u u u u u u u u u u u  
u u u u u u u u u u u u u u u u u u  
Kon resli k-i len? I kurung resli ka-i len.



**m M**

*m M*



o man - ro  
manro

e man - re  
manre

o manro si guglo  
o manro si kalo

e manre si gogle  
e manre si kale

me - la - lo  
melalo

me - la - li  
melali

me - la - le  
melale

o melalo gono

i melali len

e melale gone

a - ma - ro  
amaro

a - ma - ri  
amari

a - ma - re  
amare

mi - ro  
miro

mi - ri  
miri

mi - re  
mire

mun- ro  
munro

mun - ri  
munri

mun - re  
munre

O manro

I mami anel o manro.

- Sar si o manro?
- O manro si kalo, guglo.
- Kon anel les?
- Amari mami anel o kalo, guglo manro.

*m m m m m m m m m m m m m m m m*  
*M M M M M M M M M M M M M M M M*  
*Amari mami anel o kalo, guglo manro.*



# ke ki Ke Ki ge gi Ge Gi



o ki - ral  
kiral



o ges  
ges



o giv  
giv



o ker - mu - so  
kermuso

o kur - ko  
kurko

kur-ke  
kurke

ages

kur - ke  
kurke

ka - mel  
kamel

ki - nel  
kinel

ke - rel  
kerel

ka - mas  
kamas

ki - nas  
kinas

ke - ras  
keras

Ginen!

Si kurko

Ages si kurko. Kana si kurko, amari gugli mami kinel  
li anel kiral k-i sinia. Li ame, li o kalo kermuso kamas o kiral.

ke ki ke ki ke ki ke ki ke ki ke ki ke ki  
Ke Ki Ke Ki Ke Ki Ke Ki Ke Ki Ke Ki Ke Ki  
Ge Gi Ge Gi Ge Gi Ge Gi Ge Gi Ge Gi Ge Gi  
ge gi ge gi ge gi ge gi ge gi ge gi ge gi  
Li ame li o kermuso kamas o kiral.

**d D**

*d D*



o gad  
gad

o dad  
dad

o dand  
dand

o du - dum  
dudum

o u - dar  
udar

del

ro - del  
rodel

an - glal  
anglal

an - glal - ke - rel  
anglalkerel

Del = Devel

e du - du - ma  
duduma

Ginen!

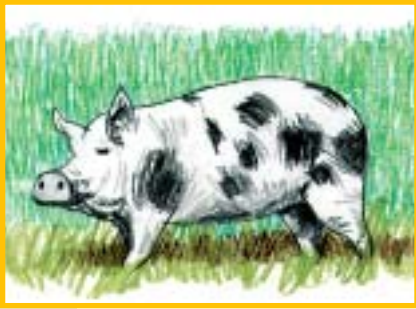
E duduma

Amaro dad kinel duduma li del len k-i amari mami.

I mami anglalkerel len li anel len k-i sinia.

E duduma sine gogle. Ame kamas len.

*d d*  
*D D*  
*E duduma sine gogle. Ame kamas len.*



**b B**

*b B*

o ba - lo  
balo

e ba - le  
bale

o ba - kro  
bakro

e ba - kre  
bakre

ba - ro  
baro

ba - ri  
bari

ba - re  
bare

i bar  
bar

i bi - bi  
bibi

i bo - ri  
bori

dur

du - ral  
dural

ki - nel  
kinel

kin - do  
kindo

kin - di  
kindi

kin - de  
kinde

bi - ki - nel  
bikinel

bi - kin - do  
bikindo

bi - kin - di  
bikindi

bi - kin - de  
bikinde

ka - da - la  
kadala

ko - do - la  
kodola

Ginen!

And-i bar

And-i amari bar sine bare bale li bakre. Kadala si kinde dural. I mami del len duduma. Kana e bale li e bakre sine bare, o dad bikinel len.

*b b b b b b b b b b b b b b b b b b b b*  
*B B B B B B B B B B B B B B B B B B B*

*And-i amari bar sine bale li bakre.*

v V

v V



o ruv e ru - va  
ruv ruva

o gu - ruv  
guruV

e gu - ru - va  
guruva

o gav  
gav

e ga - va  
gava

vov

von

o ruv  
ruv

i ruv - ni  
ruvni

o guruV  
guruV

i gu - ruv- ni  
guruVni

da - ral  
daral

da - ra - vel  
daravel

dan - da - rel  
dandarel

Ginaven!

O ruv

O ruv avel and-o gav li rodel guruven, balen, bakren. Miro dad daravel les. O ruv na daral. Vi vov daravel averen vi avel vi aver var.

v  
V V

*O ruv na daral. Vi vov daravel le averen.*



ă Ă  
ă Ă

i lu - lu - gi  
lulugi

e lu - lu - gă  
lulugă

i gu - ruv - ni  
guruvni

e gu - ruv - nă  
guruvnă

i ba - kri  
bakri

e ba - kră  
bakră

ka - dă      baro  
kadă

ba - ră - rel  
barărel

Ginaven!

And-o gav

Munro kak vi munri bibi si barvale. O kak kinel  
vi barărel guruven, guruvnăn, bakren, bakrăn, balen,  
balăn vi aver.

Sa kadă, munri gugli bibi barărel and-i bar lulugă  
vi bikinel len.

ă  
Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă Ă  
I bibi barărel lulugă.

**t T**

*t T*



o iv  
iv

e i - va  
iva

o to - ver  
tover

e to - ve - ra  
tovera

o vast  
vast

e vas - ta  
vasta

o bov  
bov

e bo - va  
bova

tik - no  
tikno

tik - ni  
tikni

tik - ne  
tikne

ta - to  
tato

ta - ti  
tati

ta - te  
tate

tato

ta - tă - rel

o i - vend  
ivend

e i - ven - da  
ivenda

kana?

i - ven - de  
ivende

Ginaven!

O ivend

Kana avel o ivend, avri si bare iva, na-i but tatimos.  
O dad tatărel amaro bov. Ame kidas amen ka-o bov te  
tatăras amare vasta. Ivende, e gesa sine tikne.

*t t*  
*T T*

*Ivende, amaro dad tatărel o bov.*





**x X**

x x

o xer  
xer

e xe - ra  
xera

o mox - ton  
moxton

e mox - to - na  
moxtona

i ra - xa - mi  
raxami

e ra - xa - mă  
raxamă

i xa - rav - li  
xaravli

e xa - rav - lă  
xaravlă

i ti - rax  
tirax

e ti - ra - xa  
tiraxa

i sta - di  
stadi

e sta - dă  
stadă

i stadi =

i stadik

o a - băv  
abăv

e a - bă - va  
abăva

o băv =

o abăv

andar but xal xoxavel xutel

Ginaven!

E gada andar o moxton

And-o nevo moxton sine: gada, raxamă, xaravlă, stadă, tiraxa vi aver. Kadala sas andine katar amari tikni bori, k-o abăv. Amare boră si la neve gada. Akana, and-o amaro moxton si but gada.

Xramosaren!

x  
X X

*La boră si la but neve gada and-o moxton.*

# kh Kh

kh Kh



a - khor a - kho - ra  
akhor akhora

o kham  
kham

o kher e khe - ra o kho - ro e kho - re  
kher khera khoro khore

i drakh e dra - kha o am - brol e am - bro - la  
drakh drakha ambrol ambrola

i mol a - ra - khel o an - glo - i - vend  
mol arakhel angloivend

kadava

kodova

guglo = gudlo  
gugli = gudli  
gugle = gudle  
sinesas = sasas

Ginaven!

O angloivend

Kana avel o angloivend, amen si amen and-o amaro kher akhora, ambrola, drakha, save sine andine katar o dad andar i bar.

And-o nevo khoro arakhlem loli gudli mol, kerdini andar e drakha, save sinesas kidine and-o kadava angloivend.

Xramosaren!

kh kh kh kh kh kh kh kh kh kh kh kh kh kh kh  
Kh Kh Kh Kh Kh Kh Kh Kh Kh Kh Kh Kh Kh Kh  
And-o nevo khoro si loli vi gudli mol.



jekh



duj



o naj  
naj

e na - ja  
naja

i jakh  
jakh

e ja - kha  
jakha

i daj  
daj

e da - ja  
daja

i jag  
jag

e ja - ga  
jaga

i dej  
dej

e de-ja  
deja

o muj  
muj

e mu - ja  
muja

i dej = i daj

me  
ame

tu  
tume

vov

voj

von

kadava  
kodova

kadaja  
kodoja

kadala  
kodola

kadă = kadja = kadaja

o nakh  
nakh

e na - kha  
nakha

o bal  
bal

e ba-la  
bala

o tik-no  
tikno

e tik -ne  
tikne

z J

z J

o kan e ka-na i goj e go - ja  
kan kana goj goja

o xur-do e xur-de  
xurdo xurde

o tikno = o xurdo

go - dă - ver  
godăver

xarno xarni xarne

si - ka - vel

sikavel = sajekh

Ginaven!

Sar sikavel o tikno?

E tiknes si les duj kale jakha, jekh tikno muj, jekh xarno nakh, tikne kana. And-o muj si les tikne danda. E bala si, sa kadja, kale aj xarne. I daj but kamel le xurdores, andar kodoja ke les si les kale jakha aj si but godăver.

Xramosaren!

*j j*  
*J J*  
*I daj but kamel le tiknes.*



o **šo - šoj**  
**šoşoj**  
 e **šo - şo - ja**  
**šoşoja**  
 sva - ko  
 svako

**Ş Ş**  
*ş ş*

o **şax**                    e **şa - xa**                    i **te - xa - rin**                    e **te - xa - ri - na**  
**şax**                                    şaxa                                    texarin                                    texarina

o **veş**                    e **ve - şa**                    o **ra - şaj**                    e **ra - şa - ja**  
**veş**                                    veşa                                    raşaj                                    raşaja

o **ma - nuş**                    e **ma - nu - şa**                    na - şel  
**manuş**                                    manuşa                                    naşel

o **murş**                    e **mur - şa**                    be - şel  
**murş**                                    murşa                                    beşel

**khe - rut - no**                    **khe - rut - ni**                    **khe - rut - ne**  
**kherutno**                                    kherutni                                    kherutne

da - ral    tra - şal

daral = traşal

şunel = aşunel

şu - nel    a - şu - nel    aşunel    vaj şunel

Ginaven!

### Amare şoşoja

Amen si amen şukar kherutne şoşoja. Von xan but şax. And-i svako texarin o dad anel len te xan şax. Le şoşojen si len bare kana. Andar kodoja, maj si len vi o anav *kanale*. Von si but darale aj naşen kana şunen vaj dikhen vareso.

Xramosaren!

Ş  
 Ş

*O şoşoj but daral. Vov traşal kana şunel vareso.*

p P

p P



i pu - rum

purum

e pu - ru - ma

puruma

i pa - trin  
patrin

e pa - tri - na  
patrina

o pa - ni  
pani

e pa - nă  
pană

o sap  
sap

e sa - pa  
sapa

o drom  
drom

e dro - ma  
droma

i bu - ti  
buti

e bu - tă  
bută

o vur - don  
vurdon

e vur - do - na  
vurdona

i pa - pa - ru - da  
paparuda

e pa - pa - ru - de  
paparude

pe - ko  
peko

pe - ki  
peki

pe - ke  
peke

bax - ta - lo  
baxtalo

bax - ta - li  
baxtali

bax - ta - le  
baxtale

lo - șa - lo  
loșalo

lo - șa - li  
loșali

lo - șa - le  
loșale

sta - rel a - sta - rel  
starel = astarel

pu - ta - rel pu - trel  
putarel = putrel

o vaxt = i vrja - ma  
vaxt vrjama

pe - rel  
perel

pe - kel  
pekel

ma - rel  
marel

Ginaven!

Amare manușa

Sa vaxt, amare manușen sas len șukar grasta aj vurdona. Von marde e droma, bikinde e bută, kaj von kerenas len. Len sas len gudle xurdore, save khelenas pen baxtale pašal e vurdona. Von astarenas paparuden. Sa vrjama, pe dada aj pe daja sine aj sinesas loșale te dikhen len, te barăren len șukar. Xramosaren!

p  
P P





i pha - baj  
 phabaj  
 e pha - ba - ja  
 phabaja

# ph Ph

ph Ph



o rukh      e ru - kha      si - go  
 rukh          rukha          sigo

o phral      e phra - la      i phen      e phe-nă  
 phral          phrala          phen          phenă  
 phe - rel      phe - nel      a - kha - rel      kha - rel  
 pherel      phenel      akharel = kharel  
 i phuv      e phu-vă      i se - vli      e se - vlă  
 phuv          phuvă          sevli          sevlă

i pha - baj - lin  
 phabajlin  
 e pha - baj - li - nă  
 phabajlină

man - gel      ka - mel      va - re - ka - na  
 mangel          kamel          varekana

Varekana, *mangel* = kamel.

Ginaven!

## Amaro kher

Mire manuša sine: i daj, o dad, duj phrala, trin phenă, jekh bibi, duj kakură, jekh mami aj jekh papus. And-i amari bar si amen duj phabajlină aj jekh ambrolin. Varekana, amen sinesas amen maj but rukha.

I maj bari amari phen kharel amen. Voj phenel:

- Aven vi tume and-i bar te kidas e phabaja aj e ambrola, ke sine peke vi gudle!
- Avas, avas akana!
- Anen, mangav tumen, vi i sevli te pheras la!
- Anasa, anasa la sigo!

Xramosaren!

ph ph ph ph ph ph ph ph ph ph ph ph ph ph  
 Ph Ph Ph Ph Ph Ph Ph Ph Ph Ph Ph Ph Ph Ph Ph

# th Th

# th Th

o tha – gar

thagar

e tha - ga - ra

thagara



Ginaven!

Paramisi

Miro kak butvar phenel jekh paramisi palal jekh thagar thaj jekh thagarni. Len sinesas len jekh baro thagaripen, tha' na sasas len rakle vaj raklă. Andar kodoja, von na sinesas loşale. Maj palal, o baro Devel kerdăs te avel vi len jekh raklo, saves von arakhle les k-i len, and-jekh sevli. Kana patăs and-o Devel, Vov şunel aj del vast amen.

Xramosaren!

i tha - gar - ni

thagarni

e tha - gar - nă

thagarnă



o tha - ga - ri - pen e tha - ga - ri - ma - ta  
thagaripen thagarimata

o thav e tha - va  
thav thava

pa - ra - mi - si e pa - ra - mi - şă  
paramisi paramisă

o them e the - ma  
them thema

Devel = Del  
thaj = haj = aj  
del vast = vastdel  
tha' = ama  
kana = te

pa-tăs De - vel but - var  
patăs Devel butvar

th th th th th th th th th th th th th th th th  
Th Th Th Th Th Th Th Th Th Th Th Th Th Th Th Th  
O baro Del del vast amen, kana kamas Les.



i zen  
zen  
e ze - nã  
zenã

**z Z**

*z Z*



o buz - no      e buz - ne      i zor      e zo - ra  
buzno                  buzne                  zor                  zora

i phurt      e phur - tã      na - khel      miş-to  
phurt                  phurtã                  nakhel                  mişto

zo - ra - lo                  zo - ra - li  
zoralo                  zorali

zo - ra - le                  zo - ra - les  
zorale                  zorales

del muj zorales = akharel zorales

i phurt = o podo

i traş = i dar

Varekana, savo, savi, save = kaj.

i buz - ni  
buzni  
e buz - nã  
buznã

sa - vo      sa - vi      sa - ve  
savo                  savi                  save

Ginaven!

### Duj buz nã

Opral jekh pani, kaj sasas jekh phurt, arakhle pen duj zorale buz nã. Von marenas pen te arakhen kon si i maj zorali, savi te nakhel maj anglal i phurt.

Varekon dikhlãs len – sar von maren pen – thaj dias muj zorales:

- Dikhen te na peren!

Kana e buz nã şunde les, bari traş lias len thaj von peline and-o pani.

*Si mişto te na sikavas amaro zoralipen!*

Xramosaren!

*z z*  
*Z Z*

*Si mişto te na sikavas amaro zoralipen!*

c C

c C

i cik - ni - da  
ciknida  
e cik - ni - de  
ciknide



i co - xa                      e co - xe  
coxa                              coxe

i mu - ca                      e mu - ce  
muca                              muce

i cax - ra                      e cax - re  
caxra                              caxre

o su - no                      e su - ne  
suno                              sune

i caxra = i ka - tu - na  
caxra                      katuna  
paşal = paş-o, paş-i, paş-e

sa = savoro

di - khel  
dikhel                      dikhel suno                      şov

Ginaven!

O suno

Ame beşas and-i caxra. Sam ame şov manuşa thaj jekh muca. Jekhvar, voj beşelas aj sovelas paşal jekh ciknida, kaj sas paş-i caxra. I muca dikhelas and-o suno ke astarel kermusen thaj astardăş and-o muj i ciknida. Kadja, voj naşli darali and-i caxra.

*Na sa so dikhes suno xal pes!*

Xramosaren!

c  
C C

*Na sa so dikhes suno xal pes!*





i cí - ri - kli  
 círikli  
 e cí - ri - klă  
 círiklă

ć Ć  
 ć Ć

i ćar  
 ćar

e ća - ra  
 ćara

i ko - ćak  
 koćak

e ko - ća - ka  
 koćaka

o ća - ro  
 ćaro

e ća - re  
 ćare

sov - na - kut - no  
 sovnakutno

sov - na - kut - ni  
 sovnakutni

sov - na - kut - ne  
 sovnakutne

gilaben = gilaban

piel = pel

den pen tele = aven opral tele

opral ≠ telal

kathe ≠ kothe

Ginaven!

### P-o drom

P-o amaro drom si but rukha thaj but ćar. And-e rukha aven tikne aj bare círiklă, save gilaben súkar. Telal e rukha si jekh ćaro. E círiklă den pen tele p-i phuv te pien pani andar o ćaro. Kana von pile sa o pani, me arakhlem kothe jekh sovnakutni koćak. *Si miri baxt!*

Xramosaren!

ć  
 Ć

*Me arakhlem kothe jekh sovnakutni koćak.*

# ch Ch

---

# ch Ch

i chu - ri  
churi  
e chu - ră  
chură



o cha - vo  
chavo

e cha - ve  
chave

i chaj  
chaj

e cha - ja  
chaja

i chej  
chej

e che - ja  
cheja

chi - nel  
chinel

chin - do  
chindo

chin - di  
chindi

chin - de  
chinde

o kašt  
kašt

e kaš - ta  
kašta

o bov  
bov

e bo - va  
bova

o xa - ben  
xaben

e xa - ma - ta  
xamata

o xa - mos  
xamos

e xa - ma - ta  
xamata

i xa - ning  
xaning

e xa - nin - ga  
xaninga



tho - vel            ta - tă - rel  
thovel                tatărel

thovel            =            thol

i ćhaj            =            i ćhaj  
o xaben           =            o xamos

Ginaven!

### E phrala

And-o amaro kher, e ćhave thaj e ćhaja den vast kana i daj kerel xaben. E ćhaja lien e ćhură thaj ćhinen o śax, o mas, o manro thaj i purum. E ćhave anen pani and-o kher katar i xaning thaj e kašta save ćhindăs len o dad, and-i bar.

O kak thovel e ćhinde kašta and-o bov te tatăras amen.

So śukar si kana ame, e ćhave, das vast amare manuśen!

Xramosaren!

ćh ćh ćh ćh ćh ćh ćh ćh ćh ćh ćh ćh ćh ćh ćh ćh  
Ćh Ćh Ćh Ćh Ćh Ćh Ćh Ćh Ćh Ćh Ćh Ćh Ćh Ćh Ćh

### E phrala

*And-o amaro kher, e ćhave thaj e ćhaja den vast kana i daj kerel xaben. E ćhaja lien e ćhură thaj ćhinen o śax, o mas, o manro thaj i purum. E ćhave anen pani and-o kher katar i xaning thaj e kašta save ćhindăs len o dad, and-i bar.*

*O kak thovel e ćhinde kašta and-o bov te tatăras amen.*

*So śukar si kana ame, e ćhave, das vast amare manuśen!*

3 3

3 3

o zu - kel  
zukel  
e zu - ke - la  
zukela



o za - mu - tro  
zamoto

e za - mu - tro  
zamoto

o zi - vu - tro  
zivotro

e zi - vu - tro  
zivotro

o zu - to  
zuto

e zu - te  
zute

i zu - vli  
zuvli

e zu - vli  
zuvli

o ze - no  
zeno

e ze - ne  
zene

i ze - ni  
zeni

e ze - na  
zena

za - nel  
zanel

me za - nav  
znav

ame za - nas  
zanas

tu za - nes  
zanes

tume za - nen  
zanen

vov 3a - nel      von 3a - nen  
zanel              zanen  
voj 3a - nel      zanel

me me - khav  
mekhav

me - khel  
mekhel  
ame me - khas  
mekhas

tume me - khen  
mekhen

vov me - khel  
mekhel

tu me - khes  
mekhes  
von me - khen  
mekhen

voj me - khel  
mekhel

po jekh  
duj  
trin  
šťar

si te = trebal / trebuj / trobul = kampil

a - lo - sa - rel      alosarel = losarel  
alosal

Ginaven!

### E zute

Sar zanas, O Devel kerdās le manušen aj le zivutren te aven sar zute. Kadala sine: o zeno - i zeni, o murś - i zuvli, o čhavo - i čhaj, o phral - i phen, o zamutro - i bori, o kak - i bibi, o salo - i sali, o papus - i mami, o thagar - i thagarni vaj: o zukel - i zukli, o guruv - i guruvni, o bakro - i bakri, o balo - i bali, o buzno - i buzni thaj aver.

Sar mekhlas O Devel, vi e manusa, vi e zivutre si te alosaren pe zuten.

Xramosaren!

3  
3 3

í Í  
í Í

i žam - ba  
žamba  
e žam - be  
žambe



i ze - le - no žam - ba  
i zeleno žamba

e ze - le - na žam - be  
e zelena žambe

i ži - ra - fa  
žirafa

e ži - ra - fe  
žirafe

i u - cí ži - ra - fa  
i ući žirafa

e u - će ži - ra - fe  
e uće žirafe

i u - cí men  
ući men

e u - će menă  
uće menă

o pun - ro  
punro

e pun - re  
punre

o u - ćo pun - ro  
ućo punro

e u - će pun - re  
uće punre

o u - cí - pen  
ućipen

e u - cí - ma - ta  
ućimata

maš - ka - rut - no  
maškarutno

maš - ka - rut - ni  
maškarutni

maš - ka - rut - ne  
maškarutne

maškarutno ućipen

maškarutni ćhaj

maškarutne ćhaja

u - ći - pen = u - ći - mos

u - ći - mos = u - ći - pen

i źam - ba = i ma - ro - ka = i xu - tăv - ni

źamba = maroka = xutăvni

Ginaven!

Kon si tikni, kon si bari ?

I źirafa si i maj bari andar e živut্রে, la si la jekh ući thaj sani men. La źirafa si la vi uće, zorale punre.

Aver živut্রে sine maškarutne, palal o ućipen. Kadja si vi i zebra. La si la maškarutno ućipen.

E maj but živut্রে si tikne, sar si i źamba, savi si butvar zeleno.

Xramosaren!

ź  
ź ź

*I źirafa si i maj bari. La si la jekh ući thaj sani men. La źirafa si la vi uće, zorale punre.*

**f F**

*f F*

o fo - ros  
foros  
e fo - ru - ră  
forură



i fe - lăs - tra  
felăstra

e fe - lăs - tre  
felăstre

i fa - mi - li - a  
familia

e fa - mi - li - e  
familie

i stra - da  
strada

e stra - de  
strade

o ma - ga - zi - no  
magazino

e ma - ga - zi - nu - ră  
magazinură

o u - čo - kher  
uçokher

e u - će - khe - ra  
učekhera

sas - to  
pu - ra - no  
purano

sas - ti  
pu - ra - ni  
purani

sas - te  
pu - ra - ne  
purane

Ginaven!

### Amaro foros

Amaro foros si but purano. Fal man ke si o maj şukar andar o sasto them thaj aver forură. Les si les učekhera thaj ka-e felăstre dikhas şukar lulugă.

P-e strade aj p-e bare droma, sar si o Drom “ Viktoria”, arakhas uće thaj zelena rukha, zeleno ćar, parne thaj lole lulugă.

And-o foros si magazinură, kaj bikinen pen sa so kamen te kinen e manuša.

Fal man nasul ke ći zives vi tu kathe, kaj zivel munri familia!

Xramosaren!

*f f*  
*F F*





# h H

## h H

o hi - po - po - ta - mo  
hipopotamo

e hi - po - po - ta - mu - ră  
hipopotamură

o ho - te - lo  
hotelo

e ho - te - lu - ră  
hotelură

o ho - te - li  
hoteli

e ho - te - lă  
hotelă

pha - ro  
pharo

pha - ri  
phari

pha - re  
phare

thu - lo  
thulo

thu - li  
thuli

thu - le  
thule

sigo

na - jol

prin - za - rel

man - gel

Ginaven!

O hipopotamo

O hipopotamo, sar vi o elefanto, but mangel o pani. Vi vov si jekh baro zivutro thaj but pharo. Vi te vov si pharo aj thulo, vov aști te najol but sigo and-e bare pană.

Tume prinzaren vi tume avere zivutren, save ziven pašal o pani thaj sine sa kadja bare?

Xramosaren!

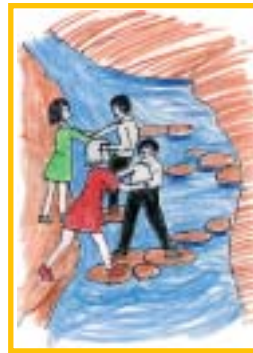
h  
H  
O hipopotamo si but pharo vi thulo.

ě ě ō ů

ě ě ō ů



O pa - xoj bi - löl.  
O paxoj bilöl.



E ter - ne den vast le | ter - năn.  
| ter - năn.



O điv ba - röl si - go. E terne den vast le | ternăn.  
O điv baröl sigo. | ternăn.

Me mothovav *kerdem*, sar e kakavară.

Tu vakerca *kerdom*, sar e xanotară.

Vov sborizel *kerdöm*, sar e ričhinară.

Voj phenel *kerdüm*, sar e zambaşă.

*Sa vakăren şukar, sa kadala vakărimata si lačhe!*

mothovel = vakărel = vakerla = sborizel = del duma

o dës = o đives

e dësa = e đivesa

i lulugi = i luludĭ

e lulugă = i luludă

i đĭli = i gili

e đĭlă = e gilă

i amalin

e amalină

o vak

e vaka

o ilo

e ile

o amal

e amala

so?

kon?

i luludĭ

i luludăli

e luludălă

O rukh luludărel pes. = O rukh luludöl.

E rukha luludăren pen. = E rukha luludön.

xarnöl = xarnărel pes

bilöl = bilărel pes

baröl = barărel pes  
tatöl = tatărel pes  
luludöl = luludărel pes

so?

o anglomilaj  
o milaj  
o angloivend  
o ivend

kana?

anglomilaje  
milaje  
angloivende  
ivende

baro > baröl	inklel	lilem	čhendem
xarno > xarnöl	inklöl	lilöm	čhindöm
lolo > lolöl	inklol	lilom	čhandom
parno > parnöl	inklül	lilüm	čhindüm
tikno > tiknöl			
siklövel = siklöl			

O čhavo *siklövel* jekh purani dĭli.

siklärel

O sikläarno *siklärel* le čhaven  
k-i škòla te ginaven thaj  
te xramosaren.

sikavel

O gido *sikavel* o foros.

Ginaven!

O anglomilaj

Palal o ivend, avel o anglomilaj. Akana e dėsa si bare, tha' e rătă xarnön. O paxoj andar e pană bilöl, thaj e lenă barön. O kham si zoralo thaj avri tatöl but. P-i phuv inklöl i zeleno čar thaj e rukha luludön. E čhave thaj e terne kiden e luludă vaj kinen len katar e luludălă thaj den len ka-e ternă. Vi me kerdöm kadja. Gelöm and-i bar thaj lilöm jekh šukar loli luludĭ te astarel la miri amalin ka-o kan. I phen čhindăs vi voj luludă andar i bar, sar phenel pes and-i dĭli:

“Thaj gelem me and-i bar,  
Čhendem luludĭ šukar,  
Thovdem la ka-o šero  
Te kames munro ilo!”

Siklöven vi tume kadaja dĭli!

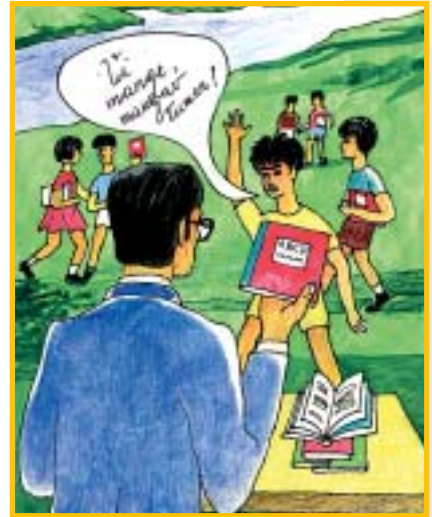
Xramosaren!

ě ĭ ö ů ě ĭ ö ů ě ĭ ö ů ě ĭ ö ů ě ĭ ö ů ě ĭ ö ů ě ĭ ö ů ě ĭ

q Q

q Q

Vi manqe,  
mangav tumen!



Ginaven!

**Kasqe?**

man - qe → manqe

tu - qe → tuqe

les - qe → lesqe

la - qe → laqe

a - men - qe → amenqe

tu - men - qe → tumenqe

len - qe → lenqe

**Kasqe?** E manuśesqe.

E manuśenqe.

**Kasqe?** E dajaqe. / E dejaqe.

E dajanqe. / E dejanqe.

**Kasqe?** E bibăqe.

E bibănqe. / E bibănqe.

**Kasqo?** lesqo laqo lenqo

lesqo phral laqo phral lenqo phral

**Kasqi?** lesqi laqi lenqi

lesqi phen laqi phen lenqi phen

**Kasqe?** lesqe laqe lenqe

lesqe phrala laqe phrala lenqe phrala

lesqe phenă laqe phenă lenqe phenă

Xramosaren!

q q q q q q q q q q q q q q q q q q q q

Q Q Q Q Q Q Q Q Q Q Q Q Q Q Q Q Q Q Q Q



Ginaven!

## *Kasθe?*

man - θe → manθe

tu - θe → tuθe

les - θe → lesθe

laθe → laθe

a - men - θe → amenθe

tu - men - θe → tumenθe

len - θe → lenθe

## *Kasθe?*

e manuśesθe

e manuśenθe

e zuvlăθe

e zuvlănθe / e zuvlănθe

## *Sosθe?*

lesθe

lenθe

## *(kaj)*

laθe

Vov reslăs

gavesθe.

Vov reslăs

and-o gav.

ka-o gav.

Von resle

gavenθe.

Von resle

and-e gava.

ka-e gava.

Me reslem

lenăθe.

Me reslem

and-i len.

ka-i len.

Me reslem

lenănθe.

Me reslem

and-e lenă.

ka-e lenă.

## *Kasθar?*

*(andar kasθe?)*

man -  ar → man ar  
 tu -  ar → tu ar  
 les -  ar → les ar  
 la ar → la ar  
 a - men -  ar → amen ar  
 tu - men -  ar → tumen ar  
 len -  ar → len ar

**Kas ar?**

**(andar kas e?)**

e manu es ar          e manu en ar  
 e zuvl  ar          e zuvl n ar / e zuvl n ar

**sos ar?**

**(andar sos e?)**

**(kaj)**

les ar                  len ar  
 la ar

Vov avil s gaves ar.

Vov avil s | andar o gav.  
 | katar o gav.

Von avile gaven ar.

Von avile | andar e gava.  
 | katar e gava.

Me avilem len ar.

Me | avilem / inklistem andar i len.  
 | avilem katar i len.

Me avilem len n ar.

Me | avilem / inklistem andar e len .  
 | avilem katar e len .

Xramosaren!

   





Kheles maŋça ?

ç Ç  
ç Ç

**Kaça?**

maŋça

tuça

leça

laça

amença

tumença

lença

**soça?**

Me čhinaŋ i phabaj e čhurăça.

Ame čhinas phabaja e | čhurăŋça.

| čhurănça.

Tu aves amenþe e vurdoneça.

Tume aven lenþe e vurdonença.

*Aven maŋça!*

Amaro papus mothovel amenþe sa i vrjama: “ Aven, aven maŋça te sikavav tumenþe and-o veş e čara thaj e rukha, te prinþaren len!”.

Ame gelăm and-i bar e školaqi thaj akhardăm vi le averen te aven:

- Čhavalen aj čhajalen, aven vi tume *amença* te siklōvas e veşesqe čara, luludă aj rukha!

I rajni siklărni şundăs amen thaj akhardăs vi voj le siklōvnen aj le siklōvnăn:

- Siklōvnealen, sklōvnălen, aven vi tume *lença*!

Jekh amalin maj tikni manþar avili paşal manþe thaj vakărdăs manþe:

- Mekh vi man te zav *tuça*!

- Mişto, atunć le *tuça* tire phrales vi tire phenă aj av *leça* thaj *laça* k-o veş!

Akana, ame sa sam loşale, andar kodoja ke prinþaras e veşesqe čara, rukha aj luludă.

Xramosaren e neve grafeme!

ë Ë ä Ä ï Ī

ë Ë ä Ä ï Ī



o ìm - pà - ra - to e ìm - pà - ra - tu - ră  
    ìmpàrato                      ìmpàratură  
o tha - gar e tha - ga - ră  
    thagar                          thagara

But kamle čhavalen thaj čhajalen!

Sine but manuša save zanen o purano lav *thagar*, tha' sine vi aver save bistarde kadaja дума thaj phenen *ìmpàrato*, kadja sar vakären e gaze.

Sa kadja, sine aver zene, save vakären: *si*, *šil*, *khër*, *khëlel*... thaj na mothoven sar averenþe, kaj sine maj but: *si*, *šil*, *kher*, *khelel*.

Ame si te zanas ke e vaka ä, ë thaj ï nana-i andar amari čhib von sine line gazikane čhibënþar. Ame dikhas vaj sunas len numaj and-e lava save aven andar aver čhibă.

*Te xramosaras kadja!*

o thagar  
o kher  
o šil  
khelel

*Te paruvass kadala lava!*

o ìmpàrato  
o khër  
o šil  
khëlel

Prinzaren tume vi aver kasave lava? Xramosaren len sar trebal!

Xramosaren e neve grafeme!



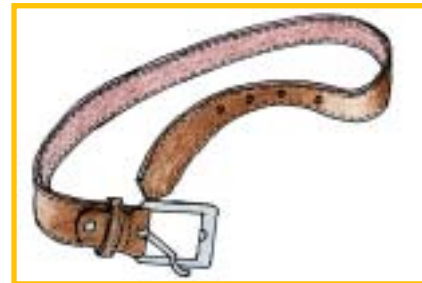
à o sa - li - v à - ri

à è ì ò ù



è o pè - ta - lo

à è ì ò ù



ì o si - rì - mi



ò i cò - xa



ù i no - ta - tù - ra

Sar xramosarasa maj dur?

ʒi akana, ame xramosardăm e gazikane lava kadja: an, Ana, caxra, ciknida, coxa, del duma, elefanto, Ene, familia, foros / forură, gido, xanotară, hipopotamo, hotelo / hoteli, Ina, Irina, împărato, kakură, kampil, katuna, kokalo, Lina, magazino / magazinură, mami, muca, Nana, Nina, paparuda, papus, paramisi / paramiçi, podo, Rina, Rona, riçhinară, salivari, sinia, sirimi, zeleno, žamba, žirafa, zambašă.

Maj dur, ame trebal te sikavas o than kaj perel o akcènto and-e kadala dume thaj xramosarasa len palal sar thavden von kathe: *an, Àna, càxra, ciknìda, còxa, del dùmà, elefânto, Ène, famìlia, fòros / fòrură, gido, xanotàră, hipopotàmo, hotèlo / hotèli, Ìna, Irìna, împărato, kàkură, kàmpel, katùna, kòkalo, Lìna, magazìno / magazinură, màmi, mùca, Nàna, Nìna, paparùda, pàpus, paramìsi / paramiçi, pòdo, Rìna, Ròna, riçhinàră, salivàri, sinìa, sirìmi, zèleno, žàmba, žiràfa, zambàšă.*

E aver cácutne lava andar amari çhib xramosaren pen bi te sikavas kaj perel o akcènto, andar kodoja ke vov arakhel pes sa vrjama k-o agor e lavesqo. *Te na bistren!*

Xramosaren e neve grafeme!

# rr RR

*rr RR*

i rroj  
rroj

e rro - ja  
rroja



o rrom  
rrom

e rro - ma  
rroma

i rrom - ni  
rromni

e rrom - nă  
rromnă

o ka - rro  
karro

e ka - rre  
karre

o a - rro  
arro

e a - rre  
arre

o xa - rro  
xarro

e xa - rre  
xa - rre

i tharr  
tharr

e tha - rra  
tharra

o barr  
barr

e ba - rra  
barra

o xan - dro = *xa - rro* = xan - ro  
xandro = *xarro* = xanro

man - ro = *ma - rro* = man - gro = man - dro  
manro      *marro*      mangro      mandro

mu - rro = *mi - rro* = mun - rro  
murro      mirro      munro

mu - rri = *mi - rri* = mun - rri  
murri      mirri      munri

mu - rre = *mi - rre* = mun - rre  
murre            mirre            munre

xurdorro	xurdorri	xurdorre
rromano	rromani	rromane
savorro	savorri	savorre

pun - ro = pi - rro  
punro = pirro

o barr ≠ i bar

lil	>	lilorro	ćhaj	>	ćhajorri
taxtaj	>	taxtajorro	rakli	>	raklõrri
ćhavo	>	ćhavorro	phen	>	phenõrri

Lien godăþe!

Ame dikhlăm ke sine varesave lava, save si len k-o śunipen - rr, kaj aśti te vakăras les sar *-nr-*, *-ngr-* vaj *-ndr-*. O maj paśutno vak si sar jekh *-nr-*.

Andar kodoja, kana śunas lava, save sine len o vak *-rr-*, atũnc xramosaras duj *-rr-* thaj vakăras sar avelas o grupo *-nr-*.

*Ginaven i dĭli, savi si dini maj tele aj siklõven la !*

Xramosaren e neve grafeme!

Hej, rromalen, aśunen!

Hej, rromalen, aśunen!  
Tumare ćhaven tume kamen,  
Von avena pal' tumenþe  
Thaj kerena sar amenþe!

*Refrẽno*

*Ѕinzirinzi Bubamara,  
Śuźie, parnie!  
Av tu mańça, av borie!  
Ѕinzirinzi Bubamara,  
Śuźie, kalie!*



*Av tu mança, rromnõrrie!*

Hej, čhajalen, ašunen!  
Le terne čhaven tume kamen,  
Von si o berand khere,  
Thaj i baxt tumenqe anen!

*Refrèno*

Hej, rromalen, ašunen!  
Tumare zuvlăn tume kamen,  
Von si sovnakaj an-kher,  
So sas dino katar o Del!

*Refrèno*

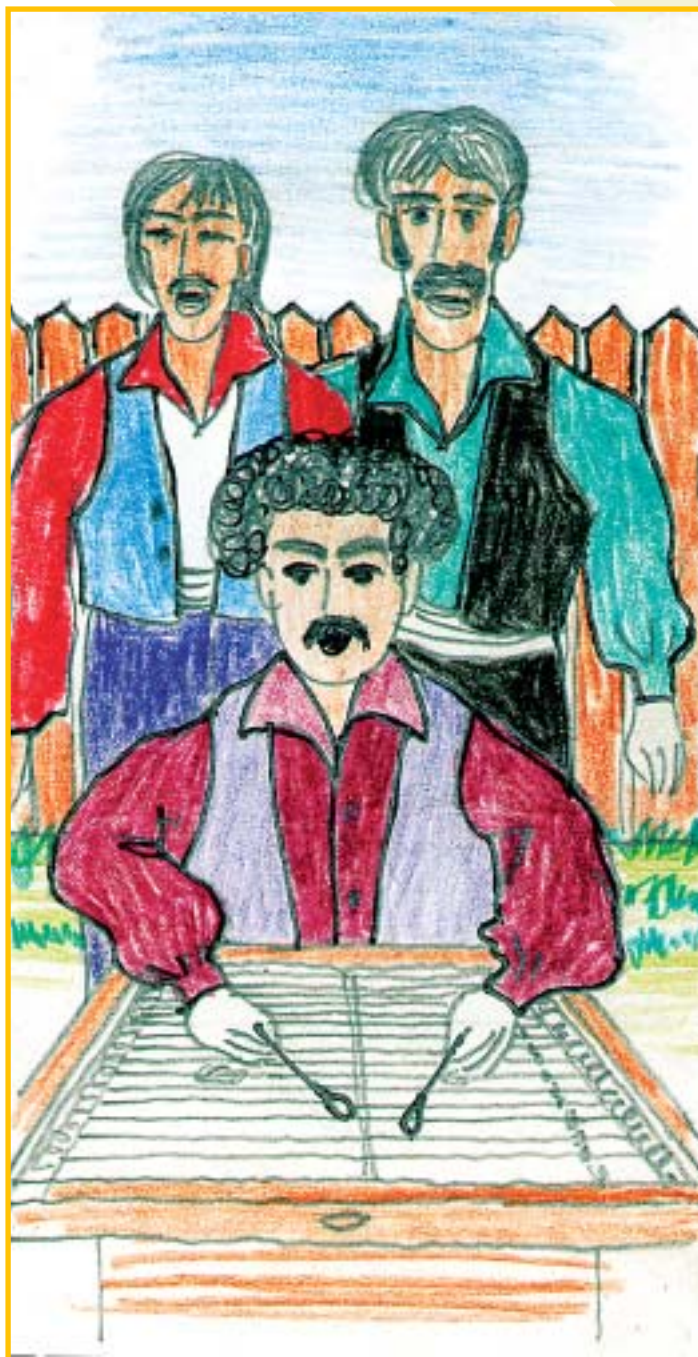
Hej, rromnălen, ašunen!  
Tumare muršen tume kamen,  
Bari pativ lenqe den,  
Zorale tume t-ačhen!

*Refrèno*

Hej, phralalen, ašunen!  
Zor si tumen te na bistren,  
Na bešen, aven tume  
O ćacipen te roden!

*Refrèno*

(O tøksto: *Gheorghe Sarău*)



*But kuć phralalen aj amalalen!*

*Akana tume resle k-o agor e lilesqo. Tume ašti te xramosaren thaj te ginaven kòrkorre. Siklõven maj dur, drabaren (ginaven) sa vrjâma, k-ašti te zanen po but!*

*Baxt thaj sastipen kamas tumenqe!*

*E autòră*





## Indexul cuvintelor și sintagmelor utilizate pe lecții (pentru uzul învățătorului)

**A:** [ambrol], [akhor], [Ana].

**O:** [lolo], [o raklo], [o kòkalo],  
[o sósoj].

**G:** [o gad], [o gav], [o gono],  
[o gonorro], [o grast].

**N:** [o naj], [o nakh], Ana, Nana, an,  
na, gono, nango.

**K:** o kan, [kalo], [kòkalo], o kak, kan,  
kon, kako!

**L:** o lon, kokalo, lolo, lalo, kalo, kana,  
kana?, akana.

**I:** i kangli, I Ina, kali, o lil / e lila,  
I Lina, I Nina.

**E:** O Ene, I Ela, i len, anel.

**R:** o anro, O Ron, I Rina, I Irina, lel =  
liel, I Rona, k-o (k-i, k-e), o rikono.

**S:** i sir, i sinia, so?, si, sar?, sano (sani,  
sane), sine, salo, sali.

**U:** i kurung, ka-o (ka-i, ka-e) = k-o  
(k-i, k-e), resli (< resel).

**M:** o manro / e manre, melalo (melali,  
melale), guglo (gugli, gugle), amaro  
(amari, amare), miro (miri, mire) =  
munro (munri, munre), i mami, les.

**ke, ki, ge, gi:** o kiral, o kermuso, o giv,  
o ges, o kurko / e kurke, kamel  
(kamas), kinel (kinas), kerel (keras),  
ages, li, ame.

**D:** o gad, o dad, o dand, o dudum /  
e duduma, ginel, o udar, del, rodel,  
anglal, anglalkerel, O Del = O Devel,  
len.

**B:** o balo, o bakro, baro (bari, bare),  
i bar, i bibi, i bori, dural, kindo (kindi,  
kinde), bikinel, bikindo (bikindi,  
bikinde), kadala, kodola.

**V:** o ruv / e ruva, o guruv / e guruva,  
o gav / e gava, vov, von, i ruvni, i  
guruvni, daral, daravel, dandarel, avel,  
and-o (and-i, and-e), averen, aver, var.

**ă:** i lulugi / e lulugă, e guruvnă,  
e bakră, kadă, i bakri / e bakră,  
barărel, vi, barvale.

**T:** o tover / e tovera, o iv / e iva, o vast  
/ e vasta, o bov / e bova, tikno (tikni,  
tikne), tato (tati, tate), tatărel, o ivend /  
e ivenda, ivende, avri, tatimos, amen,  
e gesa.

**X:** o xer / e xera, o moxton / e moxtona, raxami / raxamă, i xaravli / e xaravlä, i tirax / e tiraxa, stadi / stadă, stadik = stadi, o abäv / e abäva, o abäv = o bäv, andar, but, xoxavel, xutel, e gada, nevo (nevi, neve), andino (andini, andine), katar, bori, xramosarel.

**Kh:** o kham, o akhor / e akhora, o kher / e khera, i drakh / e drakha, o ambrol / e ambrola, i mol, arakhel, o angloivend, kadava, kodova, gudlo (gudli, gudle) = guglo (gugli, gogle), kerdino (kerdini, kerdine) = kerdo (kerdi, kerde), kidino (kidini, kidine), sinesas = sas, sasas.

**J:** jekh, duj, o naj / e naja, i jakh / e jakha, i daj / e daja = i dej / e deja, i jag / e jaga, o muj / e muja, me, tu, voj, tume, kadaja, kodoja, kadă = kadja = kadaja, o nakh / e nakha, o bal, i goj / e goja, o xurdo / e xurde, o tikno = o xurdo, godăver, xarno (xarni, xarne), sikavel, sa, sajekh = sa kadja, andar kodoja ke.

**Š:** o šošoj / e šošoja, o šax / e šaxa, o veš / e veša, o rašaj / e rašaja, o manuš / e manuša, o murš / e murša, šukar, šunel = ašunel, bešel, našel, trašal = daral, kanale = šošoja, svako, i texarin / e texarină, kherutno (kherutni, kherutne), vaj, te, o anav / e anava, daralo (darali, darale) = darano (darani, darane), vareso.

**P:** i purum / e puruma, o pani / e pană, i paparuda / e paparude, perel, putrel = putarel, pekel, pašal, peko (peki, peke), o sap / e sapa, o drom / e droma, i buti / e bută, o vurdon / e vurdonă, baxtalo (baxtali, baxtale), lošalo (lošali, lošale), starel = astarel, o vaxt = i vrjama, pe, sinesas, pekel pes, marel, aj, kaj, khelenas pen, sa vrjama, pe, i patrin.

**Ph:** i phabaj / e phabaja, i phabajlin / e phabajlină, o phral / e phrala, i phen / e phenă, phenel, pherel, i phuv / e phuvă, o rukh / e rukha, i sevli / e sevlă, o papus, akharel = kharel, mangel, kamel, sigo, varekana.

**Th:** o thagar / e thagara, i thagarni / e thagarnă, o thagaripen / e thagarimata = o thagarimos / e thagarimata, o them / e thema, thaj = haj = aj, i paramisi / e paramišă, O Devel = O Del, del vast = vastdel, tha' = ama, kana = te, patăl (patăs), butvar, palal, maj palal, o thav, o raklo.

**Z:** i zen / e zenă, i zor / e zora, zoralo (zorali, zorale), zorales, i buzni / e buzănă, i phurt / e phurtă, i phurt = o podo, nakhel, mišto, savo (savi, save) = kaj, del muj zorales = akharel varekas zorales, i traš = i dar, pelino (pelini, peline), arakhle pen, i bali.

**C:** i ciknida / e ciknide, i coxa / e coxe, i caxra / e caxre, i muca / e muce, o suno / e sune, i katuna / e katune = i caxra / e caxre, paš-o (paš-i, paš-e) = pašal o (pašal i, pašal e), šov, dikhel suno, jekhvar, sovel (sovelas), xal pes.

**Ć:** i ćirikli / e ćiriklă, i ćar / e ćara, o ćaro / e ćare, i koćak / e koćaka, sovnakutno (sovnakutni, sovnakutne), gilaben = gilaban, opral, tele, piel = pel, den pen tele = aven opral tele, kathe, kothe, pilo (pili, pile), i baxt.

**Čh:** i čhuri / e čhură, o čhavo / e čhave, i čhaj / e čhaja = i čhej / e čheja, čhinel, čhindo (čhindi, čhinde), o kašt / e kašta, o xaben / e xamata = o xamos / e xamata, i xaning / e xaninga, thovel = thol, o mas.

**Ʒ:** o Ʒukel / e Ʒukela, o Ʒamutro / e Ʒamutre, o Ʒivutro / e Ʒivutre, o Ʒuto / e Ʒute, i Ʒuvli / e Ʒuvlă, o Ʒeno / e Ʒene, i Ʒeni / e Ʒenă, i Ʒukli / e Ʒuklă, Ʒanel (Ʒanav, Ʒanes, Ʒanel, Ʒanas, Ʒanen, Ʒanen), mekhel (mekhav, mekhes, mekhel, mekhas, mekhen), mekhel = mukhel, po jekh (duj, trin, štar), si te = trebal/ trebuj/ trebul/ kampil/ si lazimi, alosarel = losarel, zeleno.

**Ž:** i žamba / e žambe, i žirafa / e žirafe, i žamba = maroka = xutăvni, zeleno / zelena, ućo (ući, uće), o ućipen / e ućimata = o ućimos / e ućimata, i men / e menă, maškarutno (maškarutni, maškarutne).

**F:** o foros / e forură, i felăstra / e felăstre, i familia / e familie, fal man ke..., fal man nasul ke..., i strada / e strade, o magazino / e magazinură, o ućokher / e ućekhera, sasto (sasti, saste), purano (purani, purane), ći, živel = trail / traisarel.

**H:** o hipopotamo / e hipopotamură, o hotelo / e hotelură = o hoteli / e hotelă, o elefanto / e elefantură, pharo (phari, phare), thulo (thuli, thule), ašti te, najol, prinžarel.

**ě, ĭ, ǫ, ŭ:** o dės / e dėsa = o dĭves / e dĭvesa, o dĭv, i luludĭ = i lulugi, i dĭli / e dĭlă = i gili / e gilă, barǫl, bilǫl, tiknǫl, parnǫl, lolǫl, siklǫl = siklǫvel, xarnǫl, luludǫl = luludărel, čhindǫm (čhindom, čhindŭm, čhindem), kerdǫm (kerdom, kedŭm, kerdem), lilǫm (lilom, lilŭm, lilem), paxoj / e paxoja, o milaj / e milaja, o anglomilaj / e anglomilaja, o vak / e vaka = o baš / e baša, o ilo / e ile, i amalin / e amalină, o amal / e amala, vakărel = sborizel = mothovel, del duma, o vakăripen / e vakărimata, siklărel, o siklărno / e siklărne, i škola / e škole, o gido / e gidură, i răt / e rătă, gelem (<žal), o šero / e šere.

**-q-**: manqe, tuqe, lesqe, laqe, amenqe, tumenqe, lenqe, manuśesqe / manuśenqe, dajaqe / dajanqe = dejaqe / dejanqe, bibāqe / bibānqe, kasqo (kasqi, kasqe), lesqo (lesqi, lesqe), laqo (laqi, laqe), lenqo (lenqi, lenqe).

**-θ-**: kasθe?, manθe, tuθe, lesθe, laθe, amenθe, tumenθe, lenθe, manuśesθe / manuśenθe, zuvlāθe / zuvlānθe = zuvlānθe, sosθe?, gavesθe / gavenθe, lenāθe / lenānθe = lenēnθe, kasθar?, manθar, tuθar, lesθar, laθar, amenθar, tumenθar, lenθar, manuśesθar / manuśenθar, zuvlāθar / zuvlānθar = zuvlānθar, sosθar?, kaθar?, gavesθar / gavenθar, lenāθar / lenānθar = lenēnθar, av!, inklistem.

**-ç-**: kaça?, mança, tuça, leça, laça, amença, tumença, lença, soça?, e čhurāça / e čhurānça = čhurēnça, e vurdoneça / e vurdonença, śuko (śuki, śuke), k-aśti te, veśesqo (veśesqi, veśesqe), i rajni / e rajnā, siklōvno / siklōvne, siklōvni / siklōvnā, zal / zan, atunć

**ë ä ĩ**: varesavo (varesavi, varesave), o lav / e lava, bistardo (bistardi, bistarde) = bisterdo (bisterdi, bisterde), nana-i, i čhib / e čhibā, gazikano (gazikani, gazikane), numaj, o ĩmpārato / e ĩmpāraturā = o thagar / e thagara, o śil = o śil, khelel = khēlel, kasavo (kasavi, kasave), i duma, o gazo.

**à, è, ì, ò, ù**: o salivàri / e salivàrā, o sirìmi / e sirimā, i notatūra / e notatùre, o pètalo / e pètala, dur, zi, o than / e thana, akcènto / akcènturā, thavdel, dùme, ćacútno (ćacútni, ćacútne), bi, o agor / e agora, i còxa / e còxe, bistrel / bistarel.

**rr**: i rroj / e rroja, o rrom / e rroma, i rromni / e rromnā, o marro / e marre = o manro / e manre = o mandro / e mandre = o mangro / e mangre, o arro / e arre = o arro / e arre, i tharr / e tharrā, o barr / e barra, o karro / e karre = o kanro / e kanre, o xarro / e xarre = o xanro / o xanre = o xandro / e xandre, o punro / e punre = o purro / e purre = o pirro / e pirre, munro (munri, munre) = mirro (mirri, mirre), xurdorro (xurdorri, xurdorre), rromano (rromani, rromane), kòrkorro, savorro (savorri, savorre), lil > lilorro / lilorre, taxtaj > taxtajorro / taxtajorre, čhavo > čhavorro / čhavorre, čhaj > čhajorri / čhajorrā, rakli > raklōrri / raklōrrā, phen > phenōrri / phenōrrā, lien godāθe!, varesavo (varesavi, varesave), o śunipen / e śunimata, paśutno (paśutni, paśutne), o baś / e baśa = o vak / e vaka, o grùpo / grùpurā, po = maj, o sastipen, śužo (śuži, śuže), o berand, i patīv.

**Vocabular rrom - român, destinat învățătorilor, cu formele  
și cuvintele întâlnite în *Manualul de alfabetizare*  
în limba rromani pentru copii, tineri și adulți**

- A**  
**abäv**, ~a v. *bäv*.  
**adës** – astăzi.  
**ages** v. *adës*  
**agor**, ~a – capăt; sfârșit.  
**aj** - și.  
**akana** - acum.  
**akcènt/o**, -ură - accent.  
**akharel** – a chema, a invita.  
**akharel varekas zorales** - a chema / striga pe cineva cu voce tare.  
**akhor**, ~a - nucă.  
**alosarel** – a alege.  
**ama** – dar, însă.  
**amal**, ~a – prieten.  
**amalin**, ~ă – prietenă.  
**amaro (amari, amare)** - al nostru (a noastră, ai noștri, ale noastre).  
**ambrol**, ~a – pară.  
**ame** - noi.  
**amen** – pe noi.  
**amença** - cu noi.  
**amençe** – nouă, ne, ni  
**amențar** – din (de la, de către ) noi.  
**amențe** – în (la ) noi.  
**an!** – adu!  
**Ana (I~)** – Ana (nume de fată).  
**anav**, ~a – nume, denumire.  
**andar** – din, de la.  
**andar kodoja ke** – din cauză că; pentru că.  
**andino (andini, andine)** – adus (~ă, aduși, aduse).  
**and-o (and-i, and-e)** - în.  
**anel** – a aduce.  
**anglal** – înainte (a), în față, în fața.  
**anglakerel** – a pregăti.  
**angloivend**, ~a – toamnă.
- anglomilaj**, ~a - primăvară.  
**anr/o**, - e v. *arro*.  
**arakhel** – a găsi; a păzi.  
**arakhle pen** - (ei,ele) s-au găsit.  
**arr/o**, - e - ou.  
**astarel** - a prinde, a apuca.  
**aști te** – a putea, a fi în stare să...  
**așunel** – a auzi, a asculta.  
**atunć** – atunci.  
**av!** – vino!  
**avel** – a veni; a deveni.  
**aver** - altul, alta, alții, altele.  
**averen** – pe alții, pe altele.  
**avri** - afară.
- B**  
**bakr/i**, -ă – oaie.  
**bakr/o**, - e – berbec.  
**bal**, ~a - păr, fir de păr.  
**bal/i**, -ă – scroafă.  
**bal/o**, -e – porc.  
**bar**, ~a /ă – gard; curte; grădină.  
**barărel** – a crește, a face mare; a cultiva.  
**baro (bari, bare)** – mare (mari).  
**baröl** – a deveni, a se face mare.  
**barr**, ~a – piatră.  
**barvalo (barvali, barvale)** – bog/at (-ată, -ați, -ate).  
**baś**, ~a – sunet; voce, glas.  
**bäv**, ~a – nuntă.  
**baxt** – noroc, șansă.  
**baxtalo (baxtali, baxtale)** – cu noroc (noroc/os, -oasă, -oși, -oase).  
**berand**, ~a – prăjină / bârnă de susținere a cortului (așezată pe lungime, în partea superioară).



**bešel** - a sta; a locui.  
**bi** - fără.  
**bibănqe** (dat.) – mătușilor.  
**bibăqe** (dat.) – mătușii.  
**bib/i, -ă** – mătușă.  
**bikinel** – a vinde.  
**bikindo (bikindi, bikinde)** – vândut (~ă, vându/ți, -te).  
**bilöl** – a se topi.  
**bistardo (bistardi, bistarde)** – uit/at (-ată, -ați, -ate).  
**bistarel** - a uita.  
**bisterdo (bisterdi, bisterde)** v. bistardo.  
**bistrel** v. *bistarel*.  
**bor/i, ~ă** - mireasă; noră.  
**bov, ~a** – sobă; cuptor.  
**but** – mult; foarte.  
**but/i, -ă** – lucru; treabă.  
**butvar** – de multe ori, frecvent.  
**buzn/i, -ă** – capră.

## C

**càxr/a, -e** – cort.  
**ciknid/a, -e** – urzică.  
**còx/a, -e** – fustă.

## Ć

**ćacutno (ćacutni, ćacutne)** – adevăr/at (-ată, -ați, -ate), drept (dreaptă, drepti, drepte); veritabil (~ă, ~i, ~e).  
**ćar, ~a** – iarbă.  
**ćar/o, -e** – strachină, blid.  
**ći** – nu.  
**ćirikl/i, -ă** – pasăre.

## Čh

**čhaj, ~a** – fată (rromă).  
**čhajorr/i, -ă** – fetiță (rromă).  
**čhav/o, -e** – băiat; flăcău (rrom).  
**čhavorr/o, -e** – băiețel (rrom).  
**čhej, ~a** v. *čhaj*.

**čhib, ~ă** – limbă.  
**čhindo (čhindi, čhinde)** – tăi/at (-ată, -ați, -ate); rupt (~ă, rupți, rupte); frânt (frântă, frânți, frânțe).  
**čhindöm (čhindom, čhindüm, čhindem)** – (var. de *perf.*) (eu) am tăiat, am rupt.  
**čhinel** – a tăia; a rupe.  
**čhur/i, -ă** - cuțit.  
**čhurăça (soc.- instr.)** - cu cuțitul.  
**čhurănça (soc.- instr.)** - cu cuțitele.  
**čhurănça** v. *čhurănça*.

## D

**dad, ~a** – tată.  
**daj, ~a** – mamă.  
**dajanqe (dat.)** – mamelor.  
**dajaqe (dat.)** – mamei.  
**dand, ~a** – dinte.  
**dandarel** – a mușca.  
**dar** – frică, teamă.  
**daral** – a-i fi frică / teamă.  
**daralo (darali, darale)** – fric/os (-oasă, -oși, -oase).  
**darano (darani, darane)** v. *daralo*.  
**daravel** - a înfricoșa, a băga frica în cineva.  
**dej, ~a** v. *daj*.  
**dejanqe** v. *dajanqe*.  
**dejaqe** v. *dajaqe*.  
**Del** v. *Devel*.  
**del** - a da.  
**del duma** – a vorbi; a discuta.  
**del muj zorales** – a striga (tare).  
**del vast** – a ajuta.  
**den pen tele** – (ei, ele) se dau jos.  
**dēs, ~a** v. *dives*.  
**Devel** – Dumnezeu.  
**dikhel suno** – a visa.  
**dıl/i, -ă** – cântec.  
**dīv** – grâu.  
**dives, ~a** – zi.  
**drakh, ~a** – strugure.

**drom**, ~a - drum; cale.  
**dudum**, ~a – dovleac.  
**duj** – doi, două.  
**dùm/a**, -e – cuvânt.  
**dur** - departe.  
**dural** – de departe.

## E

**Ela (I ~)** – (nume de fată) Ela.  
**elefànt/o**, -ură – elefant.  
**Ene (O ~)** – (nume de băiat) Ene.

## F

**fal man ke...** îmi pare că...  
**fal man nasul ke...** îmi pare rău că...  
**famili/a**, -e – familie.  
**felăstr/a**, -e – fereastră.  
**fòr/os**, -ură – oraș.

## G

**gad**, ~a – cămașă; (pl.) haine.  
**gav**, ~a – sat.  
**gavenθar** – din (de la; prin) sate.  
**gavenθe** – în (la) sate.  
**gavesθar** – din (de la; prin) sat.  
**gavesθe** – în (la) sat.  
**gazikano (gazikani, gazikane)** – nerrom, care aparține altei etnii.  
**gaz/o**, -e – persoană de sex masculin din afara etniei rrome.  
**gelem (<zal)** - (eu) am mers.  
**ges**, ~a v. *dës*.  
**gìd/o**, -ură – ghid.  
**gilaban** – (ei,ele) cântă.  
**gilaben** v. *gilaban*  
**ginel** – a număra, a socoti; a citi.  
**gìv** v. *dìv*.  
**godăver** – deștept (deșteaptă, deștepți, deștepte).  
**goj**, ~a – cârnat.  
**gon/o**, -e – sac.

**gonorr/o**, -e - săculeț; sacoșă.  
**grast**, ~a - cal.  
**grùp/o**, -ură – grup.  
**gudlo (gudli, gудle)** – dulce (dulci).  
**guglo (gugli, gудle)** v. *gudlo*.  
**guruv**, ~a – bou.  
**guruvn/i**, -ă – vacă.

## X

**xaben, xamata** – mâncare.  
**xal pes** – a se mânca; (*fig.*) a se certa.  
**xamos, xamata** v. *xaben*.  
**xandr/o**, ~e v. *xarro*  
**xaning**, ~a – fântână.  
**xanr/o**, -e v. *xarro*.  
**xarav/i**, -ă – curea.  
**xarno (xarni, xarne)** – scurt (scurtă, scurți, scurte).  
**xarnöl** – a deveni scurt.  
**xarr/o, e** – spadă, sabie.  
**xer**, ~a – măgar.  
**xoxavel** – a minți.  
**xramosarel** - a scrie.  
**xurd/o**, -e – mărunț (~ă, mărunți, -te), scund (~ă, scunzi, scunde), pitic (~ă, ~i, ~e); copil (“micuț”).  
**xurdorro (xurdorri, xurdorre)** – mărunțel, micuț; copilaș.  
**xutăvn/i**, -ă v. *zàmba*.  
**xutel** – a sări.

## H

**haj** – și.  
**hipopotàm/o**, -ură – hipopotam.  
**hotèl/i**, -ă v. *hotèlo*.  
**hotèl/o**, -ură – hotel.

## I

**i gil/i**, -ă v. *dìli*.  
**ilo, ile** – inimă.  
**împăràt/o**, -ură v. *thagar*.

**Ina** (I ~) – nume de fată.  
**inklistem** (*perf.*) – eu am ieșit.  
**Irina** (I ~) – nume de fată.  
**iv, iva** – zăpadă.  
**ivend, ~a** – iarnă.  
**Ivende** – iarna, în timpul iernii.

## J

**jag, ~a** – foc.  
**jakh, ~a** – ochi.  
**jekh** – un, o; unu, una.  
**jekhvar** – o dată.

## K

**k-o** (**k-i, k-e**) *v. ka-o (ka-i, ka-e)*.  
**kadă** *v. kadja*.  
**kadaja** – aceasta.  
**kadala** – aceștia, acestea.  
**kadava** – acesta.  
**kadja** – așa, astfel, deci.  
**kaj** – unde; la; care? (*sin. savo*)  
**kak, ~a** – unchi.  
**kako!** (*voc.*) – unchiule !  
**kali** - neagră  
**kalo** – negru.  
**kamel** – a dori, a vrea; a iubi.  
**kamas** – noi vrem, dorim; iubim, îndrăgim.  
**kampel** (*carp.*) – trebuie.  
**kan, ~a** – ureche.  
**kana?** – când?  
**kanalo** (**kanali, kanale**) – urechi/at (-ată, -ați, -ate), cu urechi = iepure.  
**kangl/i, -ă** – pieptene.  
**kanr/o, -e** *v. karro*.  
**ka-o** (**ka-i, ka-e**) - la.  
**karr/o, -e** – măracine; spin.  
**kasavo** (**kasavi, kasave**) – astfel de.  
**kasqo** (**kasqi, kasqe**) – al (a, ai, ale) cui?  
**kašt, ~a** – lemn.  
**k-aști te** – ca să poată să..., pentru ca

să..., pentru a...  
**kaθar** – de la (din, de către) cine?  
**kaθe** – în (la) cine?  
**katar** *v. kaθar*.  
**kathe** - aici.  
**katùn/a,- e** – cort (*sin. càxra*).  
**kaθar?** – de unde, din ce loc?  
**kerdino** (**kerdini, kerdine**) *v. kerdo*.  
**kerdo** (**kerdi, kerde**) – făcut (~ă, făcuți, făcute).  
**kerdôm** (**kerdom, kedŭm, kerdem**) (forme de perfect, pers. I, sg., în diferite dialecte) eu am făcut.  
**kerel** – a face, a realiza.  
**keras** – noi facem.  
**kermus/o, -e** – șoarece.  
**kaça?** – cu cine?  
**kidino** (**kidini, kidine**) – strâns (~ă, strânși, strânse), adun/at (~ată, -ați, -ate).  
**kindo** (**kindi, kinde**) – cumpăr/at (-ată, ați, -ate).  
**kinel** – a cumpăra.  
**kinas** – noi cumpărăm.  
**kiral** – brânză.  
**kočak, ~a** – nasture.  
**kodoja** – aceea.  
**kodola** – aceia, acelea.  
**kodova** – acela.  
**kòkal/o -a** – os.  
**kon?** – cine?  
**kòrkorro** – singur (ă, ~i, ~e).  
**korr, ~a** *v. men*.  
**kothe** – acolo.  
**kurk/o, ~e** – săptămână; ziua de duminică.  
**kurung, ~a** – cioară.

## Kh

**kham** - soare.  
**kharel** – a chema, a striga; a invita (*var.: akharel*).  
**khelel** – a juca; a dansa.

**khelenas pen** – (ei, ele) se jucau.

**kher, ~a** – casă.

**kherutno (kherutni, kherutne)** – de casă, domestic (~ă, ~i, ~e).

**khëlel** *v. khelel.*

**khër, ~a** *v. kher.*

## L

**lalo (lali, lale)** – mut.

**laqe (dat.)** – ei, îi, i.

**laqo (laqi, laqe)** – al (a, ai, ale) ei.

**lav, ~a** – cuvânt.

**laθar** – de la (din, de către) ea.

**laθe** – în (la) ea.

**laça** – cu ea.

**leça** – cu el.

**lel** *v. liel.*

**len** *v. lien.*

**len, ~ă** – gărlă.

**lenăθar** – din (de la) gărlă.

**lenăθe** – în (la) gărlă.

**lenăθar** – din (de la) gărlă.

**lenăθe** – în (la) gărlă.

**lença** – cu ei, cu ele

**lenčnar** *v. lenăθar.*

**lenčne** *v. lenăθe.*

**lenqe** – lor, le, li.

**lenqo (lenqi, lenqe)** – al (a, ai, ale) lor.

**lenθar** – de (către) ei (ele), din (de la) ei (ele).

**lenθe** – în (la) ei, ele.

**les** – pe el, îl, -l-

**lesqe** – lui, îi, -i-

**lesqo (lesqi, lesqe)** – al (a, ai, ale) lui.

**lesθar** – de (către) el, din (de la) el.

**lesθe** – în (la) el.

**li (urs.)** *v. vi.*

**liel** – a lua (el, ea) ia.

**lien** – voi luați, ei (ele) iau.

**lien godăθe!** – luați aminte!

**lil, ~a** - carte; scrisoare, revistă.

**lilöm (lilom, lilüm, lilem)** (forme de

perf., la pers. I, sg., în diferite dialecte) –

eu am luat.

**lilorr/o, -e** – cărticică.

**Lina (l~)** – (nume de fată) Lina.

**loli** – roșie (culoare).

**lol/o, -e** – roșu, roșii.

**lolöl** – a deveni roșu.

**lon** – sare.

**losarel** *v. alosarel.*

**loşalo (loşali, loşale)** – bucur/os

(-oasă, -oși, -oase); vesel (~ă, ~i, ~e).

**luludărel** – a înflori.

**lulud/í, -ă** – floare.

**luludöl** – a da în floare, a înflori.

**lulug/i, -ă** – floare.

## M

**magazín/o, -ură** – magazin.

**maj** – mai, încă.

**maj palal** – mai apoi, după aceea.

**màm/i, -ă** - bunică.

**mança** – cu mine.

**mandr/o, -e** *v. marro.*

**mangel** – a cere, a vrea.

**mangr/o, -e** *v. marro.*

**manqe (dat.)** - mie, îmi, mi.

**manr/o, -e** – pâine.

**manús, ~a** – om.

**manúsenqe (dat.)** – oamenilor.

**manúsenθar** – din (de la), de (către) oameni.

**manúsenθe** – în (la) oameni.

**manúsesqe** – omului.

**manúsesθar** – de (către) om, din (de la) om.

**manúsesθe** – în (la) om.

**manθar** – de (către) mine, din (de la) mine.

**manθe** – în (la) mine.

**marel** – a bate.

**marok/a, -e** *v. zàmba.*

**marr/o, ~e** – pâine.

**mas** – carne.

**maşkarutno (maşkarutni, maşkarutne)** –

– mediu (medie, medii, medii).  
**me** – eu.  
**mekhel** - a lăsa.  
**melalo (melali, melale)** – murdar (~ă, ~i, ~e).  
**men, ~ă (urs.)** – gât (căld. : *korr*).  
**milaj, ~a** – vară.  
**miro (miri, mire)** *v. mirro*.  
**mirro (mirri, mirre)** – al meu (a mea, ai mei, ale mele).  
**mišto (adv.)** bine.  
**mol** – vin; *i* ~ vinul.  
**mothovel** – a spune, a zice, a vorbi.  
**moxton, ~a** – ladă, cufăr, cutie.  
**mùc/a, -e** – pisică, mătă.  
**muj, ~a** – gură; față.  
**mukhel** *v. mekhel*.  
**munro (munri, munre)** *v. mirro*.  
**murś, ~a** – bărbat.

## N

**na** – nu.  
**naj, ~a** - deget.  
**najol** – a se scărda, a face baie.  
**nakh, ~a** - nas.  
**nakhel** – a trece.  
**Nana (I~)** – Nana (nume de fată).  
**nana-i** – nu este, nu există; a nu avea.  
**nango (nangi, nange)** – gol (goală, goi, goale).  
**našel** – a fugi, a alerga.  
**nevo (nevi, neve)** – nou (nouă, noi, noi).  
**Nina (I~)** – Nina (nume de fată).  
**notatùr/a, -e** – partitură.  
**nùmaj** – numai, doar.

## O

**opral** – de sus.

## P

**paxoj, ~a** – gheață.  
**palal** – după.  
**pan/i, -ă** – apă.  
**paparùd/a, -e** – fluture.  
**pàpus** – bunic.  
**paramìc/i, -ă** – poveste.  
**paramìs/i, -ă** *v. paramìci*.  
**parnòl** – a deveni alb.  
**paśal** – lângă, aproape de.  
**paśal o (paśal i, paśal e)** – lângă, aproape de.  
**paś-o (paś-i, paś-e)** *v. paśal o*.  
**paśutno (paśutni, paśutne)** – apropi/at (-ată, -ați, -ate).  
**patăl** – a crede.  
**patăs** – noi credem.  
**patív** – respect, cinste, onoare.  
**patrin, ~ă** – frunză.  
**pe** (formă contrasă) – se; al (a, ai, ale) sale; al lor (propriu), a lor (proprie), ai lor (proprie), ale lor (proprie).  
**pekel** – a prăji; a coace.  
**pekel pes** - a se prăji, a se coace.  
**peko (peki, peke)** – prăj/it (-ită, -iți, -ite).  
**pel** *v. piel*.  
**pelino (pelini, peline)** – căz/ut (-ută, -uți, -ute).  
**perel** – a cădea.  
**pètalo, ~a** – potcoavă.  
**piel** – a bea.  
**pilo (pili, pile)** – băut (~ă, băuți, băute).  
**pirr/o, -e** – picior.  
**po** – mai, încă (sin.:i); câte: ~ jekh câte unul, una.  
**pòd/o, -ură** *v. phurt*.  
**prinzarel** – a (re)cunoaște.  
**punr/o, -e** *v. pirro*.  
**purano (purani, purane)** – vechi (veche, vechi, vechi).  
**purr/o, -e** *v. punro*.  
**purum, ~a** - ceapă.  
**putarel** - a deschide.  
**putrel** *v. putarel*.

## Ph

**phabaj**, ~a – măr (*fructul*).  
**phabajlin**, ~ă – măr (*pomul*).  
**pharo (phari, phare)** – greu (grea, grei, grele).  
**phen**, ~ă – soră.  
**phenel** – a zice, a spune.  
**phenörr/i**, -ă – surioară.  
**pherel** – a umple.  
**phral**, ~a – frate.  
**phurt**, ~ă – pod.  
**phuv**, ~ă – pământ.

## R

**rajn/i**, -ă - doamnă.  
**rakl/i**, -ă – fată (nerromă).  
**rakl/o**, -e – băiat (nerrom).  
**raklörr/i**, ~ă – fetiță (nerromă).  
**raşaj**, ~a – preot.  
**răt**, ~ă – seară; noapte.  
**raxàm/i**, -ă – haină; scurtă, palton.  
**resel** – a ajunge (unde); a fi suficient.  
**reslo (resli, resle)** – ajuns (~ă, ajunşi, ~e).  
**rikon/o**, -e – căţel.  
**Rina (I~)** – Rina (nume de fată).  
**rodel** - a căuta, a cerceta.  
**Ron (O ~)** – Ron (nume de băiat).  
**Rona (I ~)** – Rona (nume de fată).  
**ruk**, ~a – pom, copac.  
**ruv**, ~a – lup.  
**ruvn/i**, -ă – lupoaică.

## Rr

**rroj**, ~a – lingură.  
**rrom**, ~a – rrom.  
**rromano (rromani, rromane)** – rrom (~ă, ~i, ~e).  
**rromn/i**, -ă – romnea, rromea, rromnie; femeie rromă; (învechit) țigancă.

## S

**sa** (formă contrasă din *savorr/o*, -i, -e) – tot (toată, toți, toate).  
**sa kadja** – [tot așa], de asemenea, la fel.  
**sa vrjâma** – tot timpul, întotdeauna, mereu.  
**sajekh** – identic (~ă, ~i, ~e), la fel; egal.  
**sal/i**, -ă – cumnată.  
**salivâr/i**, -ă – căpăstru.  
**sal/o**, -e – cumnat.  
**sano (sani, sane)** – subțire (subțire, subțiri, subțiri).  
**sap**, ~a – șarpe.  
**sar** – cum, precum, ca.  
**sas** – el (ea) a fost.  
**sasas** – el (ea) era, el (ea) fusese [uneori, dialectal, și cu sensul de pl. *sinesas* “ei (ele) erau, fuseseră”]  
**sastipen** – sănătate.  
**sasto (sasti, saste)** – întreg (întreagă, ~i, ~i); sănăt/os (-oasă, -oși, -oase).  
**savo (savi, save)** – care (*m., f. sg. și pl.*) [*sin.: kaj*].  
**savorro (savorri, savorre)** – tot (toată, toți, toate).  
**sborizel** (urs.) – a vorbi.  
**sevl/i**, -ă – coș (de alimente, fructe etc.).  
**si** – este, există; (el, ea) este.  
**si lazimi (spoit.)** – este necesar, trebuie.  
**si te** – trebuie să...  
**sigo** – repede.  
**sikavel** - a arăta; a indica; a ghida; (învechit) a învăța pe cineva la școală.  
**siklärel** – a preda, a învăța pe cineva la școală.  
**siklärn/i**, -ă – învățătoare, profesoară.  
**siklärn/o**, -e – învățător, profesor.  
**siklöl** v. *siklövel*.  
**siklövel** – a învăța (pentru sine), a studia.  
**siklövn/i**, -ă – elevă.  
**siklövn/o**, -e – elev.



**sine** – ei (ele) sunt.  
**sinesas** – ei (ele) au fost; ei (ele) erau;  
 ei (ele) fuseseră.  
**sini/a, -e** – masă; tavă de servit.  
**sir, ~a** – usturoi.  
**sirim/i, -ă** (*urs.*) – curea.  
**so?** – ce?; (*uneori*) că.  
**soça?** – cu ce?  
**sosθar?** – din ce cauză (motiv)?, din  
 (de la, de (cătref)) ce?  
**sosθe?** - în (la) ce?  
**sovel** – a dormi.  
**sovelas** – (el, ea) dormea.  
**sovnakutno (sovnakutni, sovnakutne)**  
 – din aur.  
**stad'í, -ă** – șapcă; caschetă; pălărie;  
 căciulă.  
**stadik, ~a** *v. stad'í.*  
**starel** - a prinde, a apuca (*var.: starel*).  
**stràd/a, -e** – stradă.  
**sun/o, -e** – vis.  
**svako** – fiecare.

## Š

**šax, ~a** – varză.  
**šer/o, -e** – cap.  
**šil, ~a** – frig, ger.  
**šil** *v. šil.*  
**škòl/a, -e** – școală.  
**šošoj, ~a** – iepure.  
**šov** – șase.  
**štar** – patru.  
**šukar** – frum/os (-oasă, -oși, -oase);  
 (*adv.*) frumos, bine.  
**šuko (šuki, šuke)** – uscat (~ă, uscați,  
 ~e).  
**šunel** – a auzi, a asculta (*var.: ašunel*).  
**šuni/pen, -mata** – ascultare, audiere.  
**šužo (šuži, šuže)** – cur/at (-ată, -ați, -  
 ate).

## T

**tatărel** – a încălzi, a face cald.  
**tati/mos, -mata** *v. tatipen.*  
**tato (tati, tate)** – cald (~ă, calzi, ~e).  
**taxtaj, ~a** – pahar.  
**taxtajorr/o, -e** – păhărel.  
**te** – să.  
**te** – dacă (*sin.: kana*)  
**tele** – jos.  
**texarin, ~ă** – dimineată.  
**tikno (tikni, tikne)** – mic (~ă, ~i, ~i).  
**tiknòl** – a deveni mic, a se micșora.  
**tirax, ~a** – pantof.  
**tover, ~a** – topor.  
**trail** *v. traisarel.*  
**traisarel** – a trăi.  
**traś, ~a** – teamă, frică (*sin.: dar*).  
**traśal** – a-i fi teamă / frică (*sin.: daral*).  
**trebal/ trebui/ trebui** – trebuie, este  
 necesar.  
**trin** – trei.  
**tu** - tu  
**tuça** – cu tine.  
**tume** – voi.  
**tumença** – cu voi.  
**tumenqe** – vouă, vă , vi.  
**tumenθar** – din (de la) voi, de (cătref)  
 voi.  
**tumenθe** – în (la ) voi.  
**tuqe** – ție, îți, ți.  
**tuθar** – de la (din) tine, de (cătref) tine.  
**tuθe** – în (la) tine.

## Th

**tha'** – dar, iar, însă, ci.  
**thagar, ~a** – împărat.  
**thagari/mos, -mata** *v. thagarimos.*  
**thagari/pen, -mata** – împărăție, regat.  
**thagarn/i, -ă** – împărăteasă.  
**thaj** – și.  
**than, ~a** – loc.  
**tharr, ~ă** – măsea.

**thav**, ~a – ață; fir.  
**thavdel** – a curge, a decurge, a se desfășura; a se prelinge.  
**them**, ~a – țară; stat.  
**thol** *v. thovel*.  
**thovel** – a pune; a spăla.  
**thulo (thuli, thule)** – gros (groasă, groși, groase); gras (~ă, grași, ~e).

## U

**ući/mos, -mata** *v. ućipen*.  
**ući/pen, -mata** – înălțime, statură.  
**učo (ući, uće)** – înalt (~ă, înalți, ~e).  
**uçokher**, ~a – bloc.  
**udar**, ~a – ușă.

## V

**vaj** – sau, ori.  
**vak**, ~a – glas, voce.  
**vakărel** – a glăsuși, a roști, a pronunța, a vorbi, a discuta.  
**vakări/mos, -mata** *v. vakăripen*.  
**vakări/pen, -mata** – rostire, pronunție; vorbire, discuție.  
**var** – dată, oară.  
**varekana** – cândva; câteodată.  
**varesavo (varesavi, varesave)** - unul (una, unii, unele).  
**vareso** – ceva, oarece.  
**vast**, ~a – mână.  
**vastdel** – a ajuta.  
**vaxt**, ~a – timp; vreme.  
**veś, ~a** – pădure.  
**veśesqo (veśesqi, veśesqe)** - de pădure.  
**vi** – și (de asemenea) [sin. urs.: *li*].  
**voj** – ea.  
**von** – ei, ele.  
**vov** – el.  
**vrjâm/a, -e** – vreme, timp.  
**vurdon**, ~a – căruță; mașină.  
**vurdoneça** – cu căruță  
**vurdonença** – cu căruțe.

## Z

**zèleno, zèlena** – verde (verzi).  
**zen**, ~ă – șa.  
**zor**, ~a – putere; forță; efort.  
**zoraes** – puternic; tare.  
**zoralo (zorali, zorale)** – puternic (~ă, ~i, ~e); tare (tari).

## Ž

**žàmb/a, -e** – broască (sin.: *maroka, xutăvni*).  
**žiràf/a, -e** – girafă.

## 3

**3al** – a merge, a se duce.  
**3amutr/o, -e** – ginere.  
**3an** – ei (ele) merg, se duc.  
**3anel** – a ști, a cunoaște.  
**3en/i, -ă** – însă, individă, persoană de sex feminin, tipă.  
**3en/o, -e** – ins, individ, persoană de sex masculin, tip.  
**3i** – până.  
**3ivel** - a trăi.  
**3ivutr/o, -e** – animal, vietate, ființă.  
**3ukel**, ~a – câine.  
**3ukl/i, -ă** – cățea.  
**3ut/o, -e** – pereche.  
**3uvlânθar** – de (cătref), din (de la) femei.  
**3uvlânθe** – în (la) femei.  
**3uvlăθar** – de (cătref), din (de la) femeie.  
**3uvlăθe** – în (la) femeie.  
**3uvlênθar** *v. 3uvlânθar*.  
**3uvlênθe** *v. 3uvlânθe*.  
**3uvl/i, -ă** – femeie.

## Postfață

*Manualul de alfabetizare în limba rromani pentru copii, tineri și adulți* a fost elaborat, în principal, după modelul lucrărilor destinate alfabetizării adulților, dar și după rigorile ce stau la baza alcătuirii abecedarelor obișnuite utilizate în școli.

O experiență similară, am avut-o, în urmă cu cinci ani, cu ocazia structurării unui abecedar pentru alfabetizarea adulților rromi pe tematică biblică, sub îndrumarea metodologică a dr. Robert F. Rice, din Tulsa – SUA, la SBIR București.

Prin urmare, lucrarea respectă regulile generale de concepere a unui instrument de lucru destinat alfabetizării adulților: s-a respectat cu parcimonie numărul de max. 7-10 cuvinte noi / lecție - în prima jumătate a manualului -, introducerea literelor s-a făcut după ce în prealabil s-a stabilit, pe baza textelor scrise în alfabetul limbii rromani, ordinea specifică de frecvență a literelor rrome, nu s-a urmărit o ilustrare abundentă, s-au reluat în texte unitățile lexicale deja învățate în lecțiile anterioare pentru încurajarea cursantului adult ș.a.

Dorindu-se însă lărgirea destinației acestui manual, am găsit utilă o ilustrare sumară, în condițiile în care acesta se va adresa și elevilor sau tinerilor rromi care, din diferite motive, nu au urmat școala. Dar, cum vârstele grupului – țintă sunt diferite (copii, tineri, adulți rromi), am considerat necesară includerea și a componentei de scriere - într-o formă generală - lăsând, astfel, la latitudinea învățătorului, ca, în funcție de vârsta cursanților, să aleagă tipul de caiet pentru scriere (tipizat sau netipizat).

Indiferent de scop, alfabetizarea se realizează, după acest *Manual*, într-un timp record, luând în calcul metoda abordată.

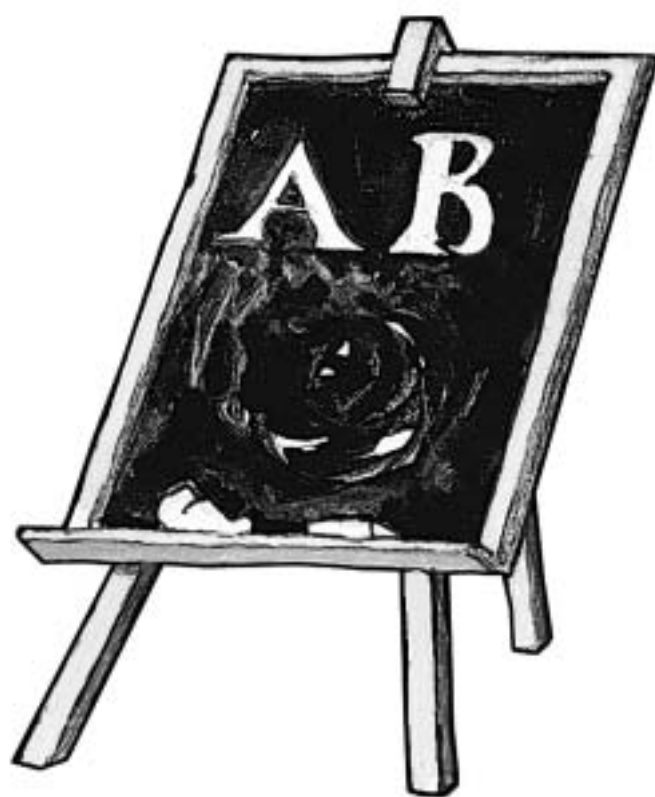
*Manualul* este deschis și altor perspective, el putând fi utilizat și ca abecedar propriu-zis de limba rromani (la clasele a II-a la care, în mod normal, se studiază scrierea în limba maternă, în cazul copiilor rromi care au optat pentru studiul celor patru ore săptămânale de limbă rromani), cât și ca manual de învățare a acestei limbi, la nivel elementar de către elevii rromi care nu vorbesc această limbă sau de alți elevi și persoane (de pildă, învățătoarea româncă sau maghiară, care predă la o clasă cu elevi rromi, în română sau maghiară, poate utiliza manualul, consultând vocabularul și indexul pe lecții de la sfârșitul acestuia).

Pe de altă parte, este de remarcat și faptul că literele comune în alfabetul limbii rromani și în cele care au la bază alfabetul limbii latine sunt predate pe primele trei părți ale manualului, ultima parte fiind, în fapt, rezervată literelor specifice limbii rromani.

Nu în ultimul rând, se impune să arătăm faptul că lexicul utilizat (aproape cinci sute de cuvinte și forme) se regăsește în fondul comun al celor patru mari dialecte rrome vorbite în România (căldărăresc, ursăresc, spoitoresc, carpatic) și, evident, la nivelul oricărei variante a limbii rromani de pretutindeni, conferind, cu eleganță, o abordare echilibrată a acestuia.

## Cuprins

<i>Manual de alfabetizare în limba rromani pentru copii, tineri și adulți</i> . . . . .	<b>3</b>
<i>Indexul pe lecții al cuvintelor și sintagmelor utilizate (pentru uzul învățătorilor)</i> . . . . .	<b>52</b>
<i>Vocabular rrom - român, destinat învățătorilor, cu formele și cuvintele întâlnite în Manualul de alfabetizare</i> . . . . .	<b>56</b>
Postfață . . . . .	<b>65</b>



Editura **VANEMONDE**